

▷ SZÖVEG ÉS FÉNYKÉP: TURÓCZI TIBORC

SZERKŐK KÖZÖTT

SZÖVETSÉG A NÁDASBAN

Beavatás

Apajon, a halastórendszer töltéséről távcsövezem a vagy száz párból álló, nyüzsgő szerkőtelepet. Az etetőcsónak nyomvonala mellett fészkelőket figyelem, mert ezek a madarak már megszokhatták az ember közelségét. Lassan, lavírozva elindulok a mellkasig érő vízben, hogy előkészítsem a leshelyet. A kiválasztott területen találok is a friss nádban egy tiszta öblöt, négy fészekkel. Felállítom a fotóállványt az objektívvel, közben a hangokat figyelem. Az ajándékozás jellegzetes hangjait. Azt jelzik: a nász elkezdődött!

A lessátor vásznát magamra csavarva, a telep izzó hangulatától megigézve és az elkövetkező reggel sikerében bizakodva indulok ki a partra. Már közel járok a gáthoz, mikor erős szélroham csap le rám. Ahogy felnézek, nyugatról félelmetes feketeség közeleg. Mire kikászálódok a vízből, az orkánerejű szél majdnem feldönt. Megdőbbenve nézek a vízre, a felkavart hullámokra és az elfekvő nádra. A tó belseje eltűnt a feketeségben, csak az igen sűrű villámcsapások világítanak meg belőle valamit. Biztosra veszem, hogy a telep nagy része elpusztult. Sokkban vagyok, a felszerelésemet – amit bent hagytam, előkészítve a reggeli fotózáshoz és most ki kell mentenem – már a víz alatt látom.

Az esővel keveredő homok miatti néhány méteres látótávolság, a folyamatos villámlás nem bátorít, de mégis megyek be a vízbe. Mintha valami filmben lennék. Kívülről nézem magamat. Némi kétségbeesett bolyongás után megtalálom az iszapba jól leszúrt állványt az objektívvel együtt. Szerencsémre szélirányba állítva hagytam és a lessátrat sem kötöttem hozzá, így a szél nem tudta feldönteni. De a környező fészkekből semmi sem maradt.

Erőm fogytán, a jég is megérkezett, és széllel szembefordulva, de negyedszer is meg kell tennem az utat. Levegő után kapkodva és minden porcikámban reszketve ülök hosszú ideig a kocsiban.

Beavatás volt ez a pusztai viharokba, melyek a legtöbb kárt teszik a fészkelőtelepeken.

”Ez meg milyen madár lehet?
Túlszállt már három felleget,
s mindjárt eléri az eget!”
(Zelk Zoltán)

Szerkőszárnyon repülök

Még éjszaka van, amikor kiszállok az alvóhelyül szolgáló autóból. Megcsap a halastó szaga. Az ösztönök jeleznek és elindítanak a tó belseje felé. Előző nap délután volt egy rövid zápor, ami megtisztította a légtérrel. Tudom, hogy egész délelőtt lágy fények várhatók.

Már ismerem azokat a családokat, amelyek még haletetéskor is nyugodtak maradnak. Mire derengeni kezd, én már csak egy tereptárgy vagyok a ringó vízben, a fészkek egyikénél. Végigfotózom a napfelkeltét és lassan lopom a távolságot a madarak felé, folyamatosan figyelve-érzékelve az őket körülvevő intimszféra láthatatlan buborékát.

Zajlik az élet a fészkekben – és én a részese lehetek. Együtt próbálok velük lélegezni, a szülőkkel, a fiókákkal. Figyelni, milyen mozdulatokkal, viselkedésmóddal tartják fenn saját revírjuk határait és a kicsiket óvó gondoskodást.

Előzőleg a kameraállványomat – amire a közeli, nagylátószerű fotózás miatt most nincs szükségem – magam mögött hagytam a halágy szélénél. A szomszédos fészkek valamelyikéből egy szerkő száll rá tollázkodni. Amikor az én madaram észreveszi ezt, a fejem fölött átrepülve zavarja el a betolakodót.

Ettől kezdve többször is mellettem-felettem száll be élelemmel a fészkekre. A buborék elnyelt, és én repülök, szerkőszárnyakon. Az érzés, ami eltölt, hetekig meghatározta a mindennapjaimat.

FATTYÚSZERKŐK A NÁSZ KEZDETÉN

Minden madárkedvelő számára a tavaszi és őszi madárvonulás rejti a legtöbb izgalmat – ki, mikor, mit és hol látott? Így vagyok én a három szerkőfaj (a kormos-, a fehérszárnyú és a fattyúszerkő) közül az utóbbi, furcsa nevűvel. Mivel a szerkők jellemzően április közepétől szeptemberig tartózkodnak nálunk, és május közepe–július eleje a fészkelőtelep-foglalás időszak, a vonulási hullám végéig várnom kell a vizontlátással. De aztán nagy izgalommal látogatom a fészkelőhelyeket. Figyelem a vízviszonyokat, ami erősen befolyásolja a telep kialakulás helyét és a fészkelőpárok számát. A fattyúszerkő a mélyebb, gyakran nyílt vizeket kedveli, így a halastavakat, morotvákat, nagyobb csatornákat látogatom meg először. Rikácsoló hangjuk, csapongó röptük, a költőtelep izzó, mozgalmas élete rendre elrepít a hétköznapiokból a következő generáció sikeres felnevelésére szövetséget kötő párok életébe.

DOMINANCIA ÉS ELFOGADÁS

Ez a – fészkelést valószínűleg első alkalommal megkísérlő – pár lelkesen gyakorolja a rituális mozdulatokat, hangokat. Elkezdték a fészkeképítést, de tojásrakásra végül nem került sor. Ám e próbálkozások adják majd a szükséges tapasztalatokat az életre szóló párkapcsolat megteremtéséhez.

”*Örömről daloltok? Az öröm még messze van.
Tudod a nevét már? Ki ne kiáltsd hangosan!
Friss fehér tüzekkel boldog réten fut, suban.*”
(Babits Mihály)

SZERKÓNÁSZ

A Felső-Tisza vidékén aprófalvak füzérét járva, Révleányvár mellett egy holtágon vidrafüves víziparadicsomra lelek. Letáborozom, és hajnalban már a lessátorból figyelem a fattyúszerkők nászát. A nász az elkészült fészken történik, és a teljes fészekalj lerakásáig többször is megismétlődik

FÉSZEKÉPÍTŐK

Az ivarérett madarak már a fészkelőtelep kialakulása előtt párba állnak. A telep létrejöttékor azonnal hozzálátanak a fészeképítéshez, ami kb. 70–120 cm átmérőjű, tetején a kottócsészével. A fészekanyag itt épp könnyen elérhető volt, mert néhány nappal korábban nádat vágtak a közelben. De megesik, hogy több száz méterről kell összehordani a nád-, sás- vagy egyéb vízínövényszárat

AJÁNDÉK

A fattyúszerkők nászának legintenzívebb időszaka az ajándékozás. Ekkor a hímek ajándékként ételmezt hordanak a tojóknak, bizonyítva, hogy el tudják majd látni a kicsiket, a családot. A hím ebihalat vagy apró halat fog, a fészekhez repülés közben már messziről, jellegzetes hanggal jelzi a tojóknak a sikeres zsákmányszerzést

”Vak szelek játéka hozott-e vagy kikerülhetetlen, szoros parancs?...”

(Csorba Győző)

VIADAL

A verekedő szerkők rikácsolása és az összecsapó szárnyak csattogása már messziről hallható. Repülnek a tollak, és a harc újra és újra kitör. Tojásos fészekről lévén szó, talán egy hím társ nélkül maradt, és megpróbál megbontani egy már nászban lévő párt. Aztán még egyszer látok hasonló esetet. Egy szerkő néhány napos fiókákat akar elpusztítani, mikor mind a két szülő felügyelet nélkül hagyja őket – bizonyára így akarja kikényszeríteni az új nászt és a lehetőséget, hogy párhoz jusson

TOJÁSFORGATÁS

Annak érdekében, hogy a fiókák közel azonos időben keljenek ki, a madarak a harmadik tojás lerakása után kezdenek el kotlani. Felváltva ülnek a tojásokon, és rendszeresen forgatják azokat. Közben a kotló madár gyakran letyog a fészek mellé, és bevezezi a tollát, így biztosítja a megfelelő hőmérsékletet és páratartalmat a tojások kikeléséhez

ZIVATARBAN

FRISSEN KIKELT FIÓKA

A fiókák 18–21 napi kotlás után kelnek ki. A kicsik tollazata gyorsan felszárad, közben a szülőmadár a feltört tojás héját – ösztöneinek engedelmeskedve – elviszi a fészek közeléből, nehogy árulkodó jel maradjon... Bár a felnőttek kitartóan próbálkoznak, a fióka csak órákkal később fogad el élelmet

REGGELI

Ahogy a levegő felmelegszik, a szerkők csapatosan vadásznak a szomszédos gabonábla felett, folyamatosan hordják a kisebb-nagyobb rovarokat. A fészekhez érkező szülő táplálékért harcoló fiókák várják. A megfelelő élelem megszerzése, a territórium védelme, a ragadozók figyelése állandó szülői elfoglaltságot jelent

FÖLDGÖMB VILÁGLÁTÓ A TRENDFM-EN
CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR.
A RÁDIÓBAN VENDÉGÜNK A TÉMÁRÓL:
TURÓCZI TIBORC

TRENDFM 94.2
GAZDASÁGI RÁDIÓ CSOPORT

KORÁBBI MŰSORAINK MEGHALLGATHATÓK:
WWW.TRENDFM.HU

„*Esik a nap!
Szakad a súlyos, sűrű zápor
zuhogva istenigazából.*”
(Babits Mihály)

„CSŐRÖZÉS”

A kötelék fenntartására a fiókanevelés alatt is szükség van. A rituális mozdulatok, hangok ezt szolgálják. Ez a reggel is „csőrözés”-sel kezdődik, és mielőtt az első élelemszerző útra indulnának, az egyik szülő – valószínűleg a hím – többször is fészekanyagot hoz, amit nagy gonddal építenek be

”*Ragyogó rügyre ült le most a nap
s nevetve számárfület mutogat.
Madárfi erre eltátja csőrét,
hunyorg feléje a nevető rét...*”
(Radnóti Miklós)

SZITÁLÁS

A madarak felváltva hordják az élelmet, ahogy a fiókák ügyesednek, a levegőben szitálva is táplálják őket. Az tapasztalható, hogy a szülők különböző feladatokkal ösztönzik a fiókák gyors fejlődését

BIZTONSÁG

Vannak napok, mikor a belső és külső világ egybeolvad. E napsütéses délelőttön átjár a megbúvó fióka látványa és a fény. Miért vagyok itt? Megérezni, megérteni, mit ad a madár a fiának, a világnak...

A TOLVAJ

A fiókák egyhetes koruk körül elhagyják a fészket és a környező növényzet közt megbújva, vagy egy másik, hevenyészett fészken tanyáznak. Ez a fészek azért is oly silány, mert – a fattyúszerkőre jellemző módon – a szomszéd folyamatosan lopkodja a fészekanyagot

”Kék ég alatt kék füst
tollázkodik,
bontja szárnyát föl
a sárga napig.”
(Kányádi Sándor)

HARCOSOK

A kicsik négyhetes korukra lesznek röpképesek. A szülők a kirepült fiókákat tovább etetik, míg azok meg nem tanulják a zsákmányszerzést. Az élelmet hozó madár ezen a helyen mindig balról érkezik, így folyamatos a harc az ág bal oldaláért...

ZSÁKMÁNYOLÁS

A másik két fajhoz képest a fattyúszerkő jóval gyakrabban zsákmányol a vízbe merülve. Itt épp ebihalat fogott. Miközben a fiatalokhoz viszi, röptében a vízbe mártogatva lemossa róla a nyálkát. Egy alkalommal megfigyeltem, hogy mosás nélkül adta át – és a kicsi vissza is öklendezte azt!

”A végtelenből jő a szél,
szárnyán madár és holt levél,
messze röpködnek a széllal –
lankad a nyári verő.”
(Csorba Győző)

ETETÉS EBIHALLAL

Öthetesen a fiókák már anyányiák, és nagy kihívás a felnőtteknek két-három, örökké éhes fiatalot táplálni. A több fiókát nevelő párok folyamatosan vadásznak és etetnek, míg a gyermektelen, de még az egy fiókát nevelők is gyakran pihenhettek a környező száraz fákon

SZERKŐK VEGYES CSAPATA

Nyár végén a vegyes összetételű csapatok gyülekezését látva Nils Holgerssonra és a ludak hátán megtett csodálatos utazására gondolok. A szerkők melegkedvelő madarak, így szeptember táján elindulnak az afrikai és a mediterrán telelőterületek felé. Az öregek már túl vannak a vedlésen, a fiatalok pedig az élelemszerzés fortélyainak elsajátításán. Az Alföld vizeinek bebarangolása közben a röptük is megerősödött. Ahhoz, hogy tavasszal viszontláthassuk őket, sikeresen kell venniük a hosszú vándorút akadályait. A fészkelőhelyek óvása mellett ezért a vonulási útvonalakon elhelyezkedő pihenő- és táplálkozóhelyeket is védeni kell

”Mennyi fényes, szép madár!
Nem tudod, hogy merre száll?
Honnan jönnek?
– Nem tudom.
Merre mennek?
– Nem tudom.
Égre, földre, vízre szállnak?
Nádba bújnak?
– Nem tudom.”
(Nemes Nagy Ágnes)

A képekkel belső utamat járom – egy-egy újonnan megfigyelt mozzanattal gazdagodva. A teremtő erő már elszunnyadt a természetben, és bár az évszakok ízét fel tudom idézni magamban, ahhoz, hogy a tavasz utáni vágyam újra égető legyen, a lelkemet előbb át kell járják az őszi színei és a tél ropantó ölelése.

TURÓCZI TIBORC
TERMÉSZET, KALAND,
FOTÓ, APA

Az idézeteket válogatta: Móra Éva